

ASPECTE INEDITE ALE RĂSCOALEI ȚĂRANILOR DIN 1907 ÎN JUDEȚUL DÎMBOVIȚA

GABRIEL MIHĂESCU

Existența în depozitele Arhivelor Statului — filiala Dîmbovița a unui fragment din dosarul instrucției în procesul țăranilor arestați după înăbușirea răscoalei din martie 1907 din județul Dîmbovița¹, acuzați de „*instigație la atentat împotriva ordinii și siguranței statului*“, ne-a dat prilejul să constatăm că acesta conține documente deosebit de importante, care vin să întregescă cunoștințele despre împrejurările locale ale ridicării țăranilor și despre desfășurarea evenimentelor din zilele de 11—13 martie în comunele Răzvad, Săcuieni, Adîncea, Gura-Ocniței și satul Mahalaua (azi Valea-Voivozilor) — toate aflate în regiunea petroliferă din apropierea Tîrgoviștei².

Izbucnită în ziua de 11 martie 1907, la vestea extinderii cu repeziune a răscoalelor din Moldova și în județele Munteniei, revolta țăranilor din comunele Răzvad, Săcuieni, Adîncea și Gura-Ocniței are la origine aceleași cauze generale care au determinat ridicarea la luptă a tuturor țăranilor, agravate prin existența în această regiune, mai mult decît în restul țării, a dublei exploatare : feudalo-moșierești și capitaliste. Aceasta pentru că, pe lângă exploatarea moșierească — intensificată în anii care au precedat marea răscoală — o parte din locuitorii comunelor menționate, lucrători în schelele petrolifere din regiune sau la rafinările de petrol din Tîrgoviște — proprietatea acelorași exploataatori

¹ Dosarul era considerat pierdut în urma incendiului care a mistuit clădirea Tribunalului județului Dîmbovița în timpul primului război mondial. Este posibil ca prima parte (pînă la fila 251) care lipsește, să fi cuprins date despre desfășurarea răscoalelor din celelalte comune ale județului, la care se referă unele dintre documentele publicate de M. Roller (v. Răscoala țăranilor din 1907, Documente, 1, E. S. București, 1948).

² O serie de mărturii prețioase despre aceste evenimente au fost culese de către un colectiv de profesori de la participanții la răscoală, care mai trăiau în anul 1957 în comunele din jurul Tîrgoviștei.

Ioan Grigorescu și Toma Cimpeanu, care dețineau și moșiile — suferau și o cruntă exploatare capitalistă³.

Nevoia de pământ pentru arătură și islaz și refuzul de a mai răbda abuzurile moșierului și arendașilor la întocmirea și executarea contractelor de învoielii agricole a determinat redactarea și înaintarea de către obștile țăranilor din Râzvad, Săcuieni, Adinca și Gura-Ocniței a mai multor petiții către autorități și moșier, toate rămase fără răspuns.

Încă din anii 1902—1903, țăranii din Râzvad se adresaseră Ministerului Agriculturii și Domeniilor printr-o petiție redactată de Ilie Canache⁴, prin care aceștia cereau vânzarea către ei a moșiilor statului din comunele Râzvad, Săcuieni și Adinca : „*Subsemnații locuitori ... însușind toate condițiunile prevăzute de legea și regulamentul pentru vânzarea moșiilor statului în loturi mici, văzînd că nici pînă astăzi — în urma mai multor reclamațiuni ce am făcut — ... nu am putut obține nici un rezultat și în considerație că sîntem în culmea disperării din lipsă de pământ, singura îndeletnicire a noastră din care ne putem agonisi existența zilnică, ... și mai cu seamă că nici de pe la arendașii acestor moșii nu putem căpăta pământ pentru a-l munci în dijmă, cu orice obligațiuni ni s-ar pune — fie ele oricît de grele, ... căci acești arendași și le cultivă pentru d-lor în modul următor : pun cîte 100 pogoane napi, cartofi și sfeclă ; venim prin aceasta a vă reaminti din nou precedentele noastre reclamațiuni și a vă ruga ... să binevoiți a dispoza scoaterea în vânzare a acestor moșii ... lucru cu care ne vom crede și considera legal satisfăcuți*“. Și această cerere, ca și cele precedente, a rămas fără rezultat. Cea mai mare parte a moșiilor au încăput pe mîna capitalistului Iancu Grigorescu, restul continuînd să fie arendate ca și pînă atunci de către stat.

Într-o altă petiție, către prefect, redactată de Constantin Popescu⁵, mai mulți locuitori din comuna Râzvad se plîng că islazul ce au avut „*din bătrîni și pîrinții noștri, un teren de cca. 200 ha. ... funcționînd așa pînă acu vreo cîțiva ani, cînd unii dintre locuitori, acei care dispun de mijloace de întreținere a vitelor, ... au săpat și cultivă cîte o bucată de pământ din acest islaz. În urmă au reclamat domniei voastre că unii dintre noi — cu rea voință și ca făcători de rele — am băgat vitele în plantele lor, tot ce nu e adevărat că ne-am dus ca făcători de rele, ci ne-am dus ca în toți anii trecuți ... Pe acea reclamă ne-au poprit de a mai duce vitele pe islaz, luîndu-ne vitele la oborul comunei, unde ne-au globit. Acum stăm cu toții cu vitele căzute în curte de foame ... De aceea dar ... cerem să ne lase acel teren tot de islaz cum a fost*“. Nici această plîngere nu a găsit ecou la autorități, islazul încăpînd astfel pe mîna chiaburilor.

³ Arhivele Statului Dimbovița, fondul Tribunalului județului Dimbovița, dos. 1/1907, f. 4, 9, 13, 212, 231, 234, 236, 248, 305, 336, 343.

⁴ Idem f. 25 și 27 ; ciorna acestei petiții a fost găsită cu ocazia percheziției la domiciliul fratelui său, acuzatul Marin Canache din Râzvad.

⁵ Idem f. 26—27 ; ciornă găsită la același acuzat Marin Canache.

Deosebit de sugestive pentru cunoașterea cauzelor ridicării țăranilor sînt și „Condițiile“ redactate de reprezentanții obștei comunei Săcuieni în ajunul răscoalei și prezentate de aceștia moșierului Iancu Grigorescu în dimineața zilei de 11 martie, în vederea revizuirii contractului de învoieli pe care țăranii nu-l mai puteau suporta⁶. Scris într-un limbaj plastic și într-o formă îngrijită, care indică întocmirea lui de către un intelectual, documentul enumeră numeroasele obligații la care erau impuși țăranii dijmași de către moșier, aceștia cerînd reducerea unora și renunțarea la altele dintre ele, considerate abuzive :

„1) 3 găini care se dau de nume să nu se mai dea, că nu pasc găinile pe moșia boierească.

2) Să ni se dea pămînt după cum e poziția, cu 25 și 20 lei pogonul.

3) Zilele cu căruța, care se plătesc cu lei 2 și 2,50 să se plătească cu 3 și 4 lei, după împrejurări.

4) Locurile care ni se dau pentru porumb să nu mai fie ogoare făcute de boier, ci să le facem noi.

6) Grapa, care era prevăzută în contract ca să se facă la toate pogoanele de ogor primite, să nu se mai facă.

7) Transportul, care era pus în contact, să nu se mai facă.

8) Coceni să se dea cum este la Adîncă : 10 snopi la pogon.

9) Pogoanele care ni se vor da pentru porumb să fie măsurate drepi, nu cum s-au dat pînă acum ; cum le primim, așa să le facem și ogor.

10) Dijma porumbului — din 3 una, adică 2 grămezi nouă și 1 boierului (Reiese că valoarea dijmei atinsese 1/2 din recoltă — n.n.).

11) Dovlecii și fasolea să nu se mai dea, căci se taie în luna august din porumb, . . .

12) Zilele cu brațele, dacă nu se fac, să nu se mai plătească cu 3 lei, cum s-au plătit pînă acuma (Se remarcă tendința moșierului de a transforma obligațiile clăcii în rentă în bani — n.n.).

13) Toate muncile care nu s-au făcut pînă în toamnă să nu se mai plătească încărcat, ci cu prețurile care vor fi prevăzute în contract“.

Prin ultimul punct, 14, al „Condițiilor“, țăranii se ridică hotărît împotriva practicii de a face solidară întreaga obște față de obligațiile învoielii și condiționează menținerea liniștei prin admiterea condițiilor formulate de ei : „Să ni se dijmuiască porumbul cel mai tîrziu pînă la octombrie și să nu fim ținuți cu porumbul pe cîmp, cum a fost astă toamnă, de s-a stricat, că pentru unul care nu face datoriile învoielii să ne fie pe toți cu bucatele pe cîmp. În sfîrșit, să fim dijmuși în parte, care cum se gătește. Rugăm pe dl. proprietar I. Grigorescu să ne aprobe, ca să fie liniște în comună“.

⁶ Idem f. 251.

Formularea acestui program minimal de revendicări nu presupunea renunțarea țăranilor din Săcuieni la dreptul de a stăpîni pămîntul pe care-l munceau deoarece în aceeași zi, 11 martie, avînd sprijinul celor din Răzvad și Adîncea, răsculații *obligă* pe moșier să le dea o declarație de cedare a moșiei cumpărate de la stat în favoarea lor ⁷.

Din depoziția la interogator a acuzatului Grigore Nedelcu din Răzvad rezultă că noile condiții ale învoielilor deveniseră la fel de nesuportat și pentru țăranii dijmași din Răzvad, care s-au răscolat „*pentru pămînt, că oamenii aveau învoieli prea grele ; unde mai acum 2—3 ani plăteau d-lui Gavrilescu (arendașul moșiei Drăgăneasca din Răzvad, proprietatea statului — n.n.) cu 40 lei pogonul, anul trecut și în ăst timp plătesc îndoit*” ⁸.

Încurajați de succesele răsculaților din comunele Răzvad și Săcuieni, care la 11 martie au obținut de la moșier declarația de renunțare la moșie, la 12 martie țăranii din Adîncea redactează și ei o petiție către Ministerul Agriculturii și Domeniilor cerînd să li se vîndă pămînt din moșia lui Grigorescu. În aceeași zi au silit pe chiaburul Petre Săndulescu să le dea o declarație de renunțare la poienile pe care acesta le arendase de la stat, pentru a fi folosite ca islaz al comunei ⁹.

O petiție asemănătoare au redactat și țăranii din Gura-Ocniței, care au prezentat-o prefectului, cu ocazia venirii acestuia la Răzvad în 12 martie ¹⁰.

Din cercetarea și confruntarea depozițiilor făcute la interogator de țăranii arestați, putem face astăzi precizări și în legătură cu pregătirea și desfășurarea răscoalei.

Deși acuzatorii nu au putut dovedi că ridicarea țăranilor ar fi fost opera unor instigatori străini, răsculații erau bine informați despre mersul răscoalelor din Moldova din lectura ziarelor la care erau abonați unii dintre ei ¹¹. Simțind că se apropie ceasul împlinirii revendicărilor, țăranii din aceste comune au stabilit, în zilele premergătoare răscoalei, contacte menite să asigure coordonarea acțiunilor lor. Astfel, din depoziția acuzatului Vasile D. Tudor din Săcuieni ¹², aflăm că Ghiță Cioranu, Ghiță Ploieșteanu și alți fruntași ai răsculaților din Săcuieni „*s-au dus și înainte de duminică (11 martie), cit și după această zi, la Răzvad, pentru a răscula pe aceștia*”. Același acuzat declara mai departe că în ajunul răscoalei s-au ținut în casa lui Gheorghită Constantinescu mai multe adunări ale fruntașilor obștei, în care „*s-a vorbit ca să se ceară de locuitori pămînt*”.

⁷ Idem f. 263.

⁸ Idem f. 18.

⁹ Idem f. 297, 313, 318.

¹⁰ Idem f. 35.

¹¹ Idem f. 18.

¹² Idem f. 229.

Activitatea de coordonare a răscoalei a dat roade, în toate cele trei zile de luptă locuitorii celor cinci sate acționând solidar pentru împlinirea aspirațiilor comune.

În dimineața zilei de 11 martie, duminică, o delegație a obștei comunei Săcuieni, în frunte cu Gheorghită Constantinescu, s-a dus la conacul lui Ioan Grigorescu pentru a-i prezenta condițiile lor pentru revizuirea contractului de învoielii. Moșierul aflându-se la Tirgoviște, petiția a fost înmînată subadministratorului moșiei, Isăcescu¹³. Pe la prînz, în timp ce la școală învățătorul Constantin Popescu vorbea unor locuitori despre foloasele băncilor populare, povățuindu-i să facă economii, la primărie s-au adunat numeroși țărani, așteptînd sosirea răsculaților de la Răzvad. După venirea acestora, au pornit cu toții spre conacul moșierului, care, fiind chemat prin telefon de administrator, sosise împreună cu autoritățile județului — prefectul George Cair, revizorul școlar C. P. Condurățeanu și inspectorul comunal A. Balaban — pentru a liniști pe țărani. Ioan Grigorescu a fost adus la școală și forțat să dea o declarație, scrisă de autoritățile prezente precum și de cei 49 de țărani-delegați ai răsculaților din comunele Săcuieni, Răzvad, Gura-Ocniței și Adîncea, prin care acesta consimțea să cedeze moșia Ministerului Agriculturii și Domeniilor spre a fi vîndută sătenilor. Din cele declarate la interogatoriu de Vasile Tudor din Săcuieni¹⁴, cei din Răzvad „*au cerut cu vorbă mare actele moșiei; unii dintre răsvedeni dădeau char cu genunchiul în spatele domnului Grigorescu*“.

După obținerea declarației, răsculații s-au înțeles ca a doua zi, luni 12 martie, să se adune cu toții la primăria din Răzvad, pentru a-i sili și pe arendașii de aici să le dea declarații similare.

În dimineața zilei următoare, 12 martie, patru delegați ai răsculaților din Răzvad au venit la Săcuieni pentru a lua o copie de pe declarația dată de Grigorescu, folosind-o ca model pentru redactarea celor care trebuiau smulse arendașilor de acolo. Conform înțelegerii, pe la amiază, țărani răsculați din Adîncea în frunte cu primarul lor Gheorghe Dumitrescu și gornistul Dumitru Geambașu, împreună cu cei din Săcuieni chemați cu goarna de Petre Gorgoteanu¹⁵, au pornit spre Răzvad, unde au găsit adunați atît pe răsvedeni cît și pe cei din Gura-Ocniței, în fața primăriei. Aici au fost aduși cu sila Grigore Gavrilescu — arendașul moșiilor statului din Gura-Ocniței și moșiei „Drăgăneasca“ din Răzvad, Nițache Bolovăneanu — arendașul moșiei statului „Dealul“ și Toma Cîmpeanu — arendașul moșiei „Eliza Iacobson“ din Răzvadul de Jos, care au fost constrînși să le dea declarații, atestate de primarul

¹³ Idem f. 203 — depoziția lui Ghiță Cioranu.

¹⁴ Idem f. 228.

¹⁵ Obiectele (cele două goarne) au intrat în patrimoniul Muzeului de istorie a partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România, fiind expuse în sala a doua.

comunei Răzvad¹⁶, de renunțare la moșiile arendate în favoarea lor. Totodată, inspectorul comunal a predat delegatului obștei comunei Răzvad, I. Pirvulescu, actele moșiilor, pentru care a dat o dovadă¹⁷. După cele declarate de acuzatul Vasile Tudor din Săcuieni, în fața prefectului și procurorului, chemați telefonic de primar, „*cei din Răzvad au batjocorit, chiar, pe Gavrilescu și nu îl lăsau să plece cu trăsura*“¹⁸.

La rîndul lor, răsculații din Săcuieni au adus, în seara aceleiași zile, la primărie, pe administratorul moșiei lui I. Grigorescu, Mihail Missis, pentru a-l sili — sub amenințarea cu moartea — să telefoneze moșierului la Tîrgoviște spre a aduce actele moșiei, cum se angajase în ziua precedentă.

A treia zi, marți 13 martie, țărani din Săcuieni sînt din nou chemați cu gorna la primărie, unde s-au adunat și cca. 50 oameni din Adîncea și alții din Gura-Ocniței, în vederea primirii actelor. După o lungă așteptare, văzînd că moșierul nu sosește, răsculații au pornit-o spre Răzvad, pentru ca — împreună cu aceștia — să meargă la Tîrgoviște. La Răzvad au aflat că armata a tras în țărani și, îngroziiți, s-au retras. Actele moșiei le-au fost înmîinate abia după amiază de către procurorul județului, venit la Săcuieni împreună cu o patrulă de jandarmi. Moșierul s-a temut să mai apară în fața răsculaților, împotriva cărora ceruse telegrafic regelu protecția armatei, pentru a împiedica devastarea conacului¹⁹.

În noaptea de 12 spre 13 martie sosise la Răzvad o companie din Regimentul 30 Muscel, chemată de prefect și cantonată la conacul lui Toma Cîmpeanu din Răzvadul-de-Sus. Vestea s-a răspîndit în cîteva ore în toate comunele răscolate. Țărani din Răzvad, conduși de Ioniță Sache, Constantin Dumitrache Zuraliu și alții, împreună cu cei din Gura-Ocniței, au pornit spre Tîrgoviște fără a mai aștepta sosirea celor din Săcuieni și Adîncea. La Răzvadul-de-Sus li s-au alăturat și cca. 50—60 de oameni din satul Mahalaua (azi Valea-Voievozilor) mobilizați de Mihalache Cociomega și Nae Viforeanu, lucrători la fabrica de gaz a lui Cîmpeanu, împreună cu gornistul Nae Ungureanu. Aici, în apropierea conacului lui Cîmpeanu, armata a barat calea răsculaților, care, neținînd seama de somații, a continuat să înainteze. În același timp, în ajutorul companiei de recruți din Muscel a sosit și un escadron format din 50 de elevi ai Școlii de ofițeri de cavalerie din Tîrgoviște, care au șarjat. Răsculații i-au primit cu pietre și pari smulși de la garduri. Armata a tras în plin, omorînd 11 și rănind alți 5 țărani²⁰, restul împrăștiindu-se îngroziiți, fiind urmăriți de armată.

În ziua următoare, au început arestările. „*Instigatorii la răscoală*“ au fost deținuți la arestul din Tîrgoviște timp de peste o lună, dar, încă

¹⁶ Arh. St. Dimbovița, idem f. 160—163.

¹⁷ Idem f. 33.

¹⁸ Idem f. 229.

¹⁹ M. Roller — op. cit., f. 554.

²⁰ Idem f. 557 și 561 ; Arhivele Statului Dimbovița, dos. cit., f. 1—10.

din timpul instrucției procesului, o parte au fost eliberați în interesul liniștirii spiritelor.

În general, răsculații din aceste comune s-au abținut de la violențe și devastări. Totuși, ei nu au scăpat prilejul de a se răzbuna împotriva uneltelor exploatatorilor. Astfel, în 12 martie răsculații adunați la Răzvad au dat jos din poștalion, au bătut și au sechestrat pe primarii comunelor Răzvad și Gura-Ocniței, pe receptorul fiscal și pe secretarul comunei ²¹. În aceeași zi picherul Gheorghe Păcurețu a fost bătut de răzvedeni pentru că „a dat datori” pe țărani, cerându-le să plătească în bani prestația pe anul 1906 ²².

Din mai multe documente aflate în dosarul amintit se constată că printre așa zișii „instigatori” ai răscoalei, reținuți pentru cercetări, se aflau și elemente muncitorești — lucrători la schela Gura-Ocniței, la fabricile de gaz din Tîrgoviște etc. Numai din fragmentul de dosar păstrat am putut depista 12 dintre aceștia : Mihalache Cociomega — lucrător la fabrica Cîmpeanu — și Nae Viforeanu, ambii din Mahalaua, Stanciu Calciu din Răzvad, Petre Gorgoteanu, Niță Băcioiu, Ion D. Gorgoteanu, Marin Neacșu și Marin Vlad — toți din Săcuieni, Dumitru Geambașu, Ion Dobre Piscoveanu, Gheorghe Ciobănică și Ion Păuna, vizitiu la Schela Gura-Ocniței — toți din Adîncea. Acest fapt explică caracterul organizat și coordonarea acțiunilor răsculaților din cele cinci sate, desigur, în limitele în care condițiile obiective le permiteau. Mulți dintre conducătorii arestați declarau la interogator că au participat la răscoală simțindu-se obligați să sprijine pe tovarășii lor din celelalte comune, pentru că și aceștia i-au ajutat, la rîndul lor, să smulgă proprietarului sau arendașilor declarațiile de cedare și actele moșiilor ²³.

Conținutul revendicărilor cuprinse în petiții, în special cele formulate de obștea comunei Săcuieni, constituie un adevărat program minimal de luptă împotriva rămășițelor feudale din agricultură, care a fost însă depășit pe măsura desfășurării evenimentelor. Cererea de a li se ceda moșiile pe care munceau ataca înseși bazele existenței clasei moșierești, pentru a cărei desființare era direct interesată și clasa muncitoare, cu atît mai mult cu cît unii moșieri erau capitaliștii care-i exploatau direct.

„Prin amploarea și intensitatea ei, prin revendicările exprimate de masele țăranilor răscoala din 1907 a reliefat necesitatea acută a înlăturării relațiilor de producție feudale, a rezolvării problemei agrare în favoarea maselor largi ale țăranimii, a dezvăluit marile energii revoluționare ale țăranimii, reprezentînd una din paginile glorioase ale luptei sociale a poporului român” ²⁴.

²¹ Idem f. 35.

²² Idem f. 200.

²³ Ibidem, passim.

²⁴ N. Ceaușescu, Partidul Comunist Român — continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste din România, E. P. București, 1966, pag. 19.

ASPECTS INEDITS DE LA RÉVOLTE DES PAYSANS DE 1907

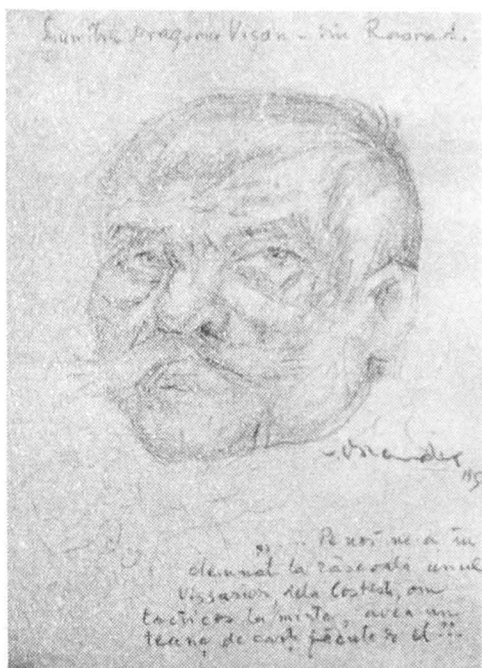
— Résumé —

Cet article nous informe qu'on a récemment découvert dans les Archives d'Etat de Dimbovița, un fragment du dossier lors du procès des paysans arrêtés dans le district de Dimbovița, après la cruelle répression de leur révolte en 11—13 mars 1907. Il complète nos enseignement sur les circonstances du temps qui ont eu comme résultat l'arrestation des paysans originaires de Râzvan, Săcuieni, Adinca, Gura-Occniței et Valea Voievozilor, villages situés aux environs de Tirgovîște, dans cette région pétrolière.

Les requêtes des paysans, rédigées au cours des années antérieures à la révolte, révèlent qu'ils ne possédaient pas de la terre, que les prix des superficies déjà convenues avaient été doublés, que les obligations de travail avaient aussi augmentés ainsi que les abus commis à l'occasion des mesurages des lots etc.

La marche des actions revendicatives des paysans a subi l'influence de la participation à leur révolte de quelques éléments appartenant à la classe ouvrière, qui les ont coordonnées dans leurs actions

Supraviețuitori ai răscoalei țărănești
din 1907 din comuna Răzvad

(văzuți de Vasile Blendea)